

УДК 336.71

Зачосова Н.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Східноєвропейського університету

ІДЕНТИФІКАЦІЯ МІСЦЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У СТРУКТУРІ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

IDENTIFICATION OF THE PLACE OF ECONOMIC SECURITY OF FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE STRUCTURE OF NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Визначено сутність поняття системи забезпечення національної безпеки України. Встановлено суб'єктів, до переліку функцій яких належить підтримка нормального стану національної, економічної та фінансової безпеки держави. Наведено перелік фінансових інтересів на макрорівні та визначено, реалізація яких із них є неможливою без залучення фінансових установ. Виявлено, які загрози фінансовим інтересам України формуються по причині неналежного стану економічної безпеки фінансових установ. Зроблено припущення щодо того, яким чином забезпечення економічної безпеки фінансових установ на державному рівні можна буде зробити більш ефективним. Надано пропозиції щодо врахування місця, ролі та значення економічної безпеки фінансових установ при формуванні державної політики, що стосується напрямів стратегічного розвитку України та її фінансової, економічної та національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека держави, економічна безпека держави, фінансова безпека держави, фінансові установи, економічна безпека фінансових установ.

АННОТАЦИЯ

Определена сущность понятия системы обеспечения национальной безопасности Украины. Установлен круг субъектов, в перечень функций которых входит поддержание нормального состояния национальной, экономической и финансовой безопасности государства. Приведен перечень финансовых интересов на макроуровне и определены те из них, реализация которых невозможна без привлечения финансовых учреждений. Выявлены угрозы финансовым интересам Украины, которые формируются по причине ненадлежащего состояния экономической безопасности финансовых учреждений. Сделано предположение о том, каким образом обеспечение экономической безопасности финансовых учреждений на государственном уровне можно будет сделать более эффективным. Даны предложения по учету места, роли и значения экономической безопасности финансовых учреждений при формировании государственной политики, касающейся направлений стратегического развития Украины и ее финансовой, экономической и национальной безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность государства, экономическая безопасность государства, финансовая безопасность государства, финансовые учреждения, экономическая безопасность финансовых учреждений.

ANNOTATION

The essence of the concept of the national security of Ukraine is found out. The list of entities that should support a normal state of national, economic and financial security is established. The financial interests at the macro level are listed. It is determined the implementation of which of them is impossible without the involvement of financial institutions. It is found out that the threats for some of financial interests of Ukraine are formed because of the improper state of financial institutions' economic security. The assumptions about how to improve efficiency of economic security of financial institutions at the state level are made. The offers for consideration of the place, the role and the importance of financial

institutions' economic security in the formation of public policy relating to strategic areas of Ukraine and its financial, economic and national security are made.

Keywords: national security, economic security, financial security, financial institutions, economic security of financial institutions.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах в Україні, характерними рисами яких є невизначеність, невпевненість господарських структур у перспективах своєї подальшої діяльності та численні ризики їх нормальному функціонуванню, породжені фінансовою, політичною та соціальною нестабільністю, проблема забезпечення економічної безпеки гостро постає як на рівні окремих учасників ринкової економіки, так і на рівні держави. Економічна безпека країни визнається урядом однією із базових складових її національної безпеки, без гарантування якої неможливим є самовизначення України на міжнародному рівні, її інтеграція у світову систему господарювання як рівноправного партнера та і врешті решт її існування як єдиної, незалежної та неподільної держави XXI століття. Водночас національна безпека, по суті, має складну структуру, що характеризується наявністю у ній ряду функціональних підсистем, які у свою чергу також містять власні складові елементи. Так, зокрема, економічна безпека має у своєму складі фінансову безпеку, яка у свою чергу формується на основі банківської, валютної, грошово-кредитної та інших підсистем, які стосовно національної безпеки уже будуть підсистемами третього рівня. Складність структурної будови національної безпеки держави схиляє до усвідомлення того факту, що її забезпечення повинно включати в себе оцінку стану та підтримку належного рівня функціонування кожного її елементу. Тому наразі постає проблема ідентифікації усіх складових національної, економічної та фінансової безпеки країни, а також визначення тих факторів, що чинять вплив на їх стан, тоді як перелік підсистем національної безпеки окреслено у нормативно-правових документах, де також конкретизовано і їх функціональні підсистеми, недостатньо дослідженим залишається питання місця, ролі та значення економічної безпеки

окремих суб'єктів господарювання у системі забезпечення національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціональний стан та рівень розвитку фінансового ринку є основою фінансової безпеки будь-якої держави. Зважаючи на кризові явища, що є характерними для фінансової системи України уже багато років поспіль, проблеми забезпечення її фінансової безпеки знайшли своє відображення у численних наукових працях вітчизняних дослідників. Так, фундаментальними працями, у яких розпочато вирішення питань фінансової безпеки на національному рівні, можна вважати монографії О.І. Барановського [1] «Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення)» та А.І. Сухорукова «Проблеми фінансової безпеки України» [2], які побачили світ ще у 2004 році. Окремі аспекти сучасного стану та характерних особливостей фінансової безпеки країни розкриваються у роботах таких вчених, як Н.В. Архирейська (досліджує основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України) [3], Л.В. Нечипорук (приділяє увагу проблемі посилення загроз фінансовій безпеці держави в умовах фінансової глобалізації) [4], В.В. Петрушевська (пропонує класифікацію загроз та формування захисних механізмів фінансової безпеки держави) [5], С.І. Ткаленко (розглядає фінансову безпеку держави в умовах посилення глобалізаційних процесів) [6]. Усвідомлюючи важливе значення фондового ринку та діяльності його учасників для стану фінансової, та у підсумку, і економічної безпеки держави, А.А. Мещеряков [7], Т.В. Паєнтко [8] та П.О. Сидоренко [9] спрямували вектор своїх наукових пошуків до визначення проблем забезпечення безпеки ринку цінних паперів. Впритул до визначення взаємозв'язку між фінансовою безпекою країни та фінансовим станом підприємницьких структур наближається у своїх дослідженнях Р.О. Костирко [10]. Що ж до місця окремих видів фінансових установ у системі фінансової, економічної або національної безпеки держави, то спроби його визначення можна віднайти у роботах О.В. Горалько, де розглядається фінансова безпека банків у системі забезпечення фінансової безпеки держави [11] та М.В.Дубини під час встановлення концептуальних засад зміцнення фінансово-економічної безпеки держави через активізацію діяльності системи парабанківських посередників [12]. Та незважаючи на досить різнобічні спроби вітчизняними науковцями вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки України, комплексного дослідження, яке б давало відповідь на питання, яким же має бути місце саме економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України, у процесі аналізу фахової періодики та інших наукових джерел виявлено не було.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, попри усвідомлення

важливості проблеми забезпечення національної безпеки держави та чіткого визначення її складових, стан яких має безпосередній вплив на рівень безпеки країни, наразі не приділяється достатньої уваги ні з боку органів влади, ні у дослідженнях вітчизняної наукової спільноти проблемі встановлення місця, ролі та значення окремих видів господарських структур та результатів їх діяльності і стану їх економічної безпеки для рівня економічної безпеки держави в цілому. З огляду на те, що значна кількість ризиків і загроз економічній безпеці України формується нині саме у фінансовому секторі, тенденції розвитку якого у значній мірі визначаються діяльністю вітчизняних фінансових установ, доцільною є ідентифікація місця їх економічної безпеки у системі забезпечення національної безпеки, адже у подальшому це дозволить будувати ефективну державну фінансову політику з урахуванням проблем безпеки як на мікро-, так і на макрорівні.

Постановка завдання. Метою дослідження є ідентифікація місця економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України. Для досягнення поставленої мети необхідним є вирішення таких завдань: визначити сутність поняття системи забезпечення національної безпеки України та встановити суб'єктів, до переліку функцій яких належить підтримка нормального стану національної, економічної та фінансової безпеки держави; розглянути коло фінансових інтересів на макрорівні, аби встановити, реалізація яких із них є неможливою без залучення фінансових установ; виявити загрози фінансовим інтересам України та дослідити природу їх походження, аби скласти висновок про те, які з них формуються по причині неналежного стану економічної безпеки фінансових установ; зробити припущення щодо того, яким чином забезпечення економічної безпеки фінансових установ на державному рівні можна буде зробити більш ефективним та надати пропозиції щодо врахування місця, ролі та значення економічної безпеки фінансових установ при формуванні державної політики, що стосується напрямів стратегічного розвитку України та її фінансової, економічної та національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ідентифікації місця економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України у першу чергу необхідно конкретизувати поняття системи забезпечення національної безпеки держави. Отже, система забезпечення національної безпеки України – це організована державою сукупність суб'єктів (державних органів, громадських організацій, посадових осіб, громадян та їх спілок), об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють свою діяльність у цій сфері у відповідності до визначених у законодавстві України функцій, механізмів їх виконання

[13]. Із наведеного визначення випливає, що у системі забезпечення національної безпеки одним із об'єктів, окрім людей і громадян, їхніх конституційних прав і свобод, суспільства та його духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та матеріальних цінностей, інформаційного і навколишнього природного середовища і природних ресурсів; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості, – виступають національні інтереси, захист та сприяння реалізації яких є метою формування та функціонування системи національної безпеки. Під національними інтересами законодавство України конкретизує життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [14]. У контексті дослідження економічної та фінансової безпеки як на макро-, так і на мікрорівні, особливий інтерес представляють саме матеріальні та фінансові цінності наших співвітчизників, фінансових інституцій, держави.

До фінансових інтересів на макрорівні у сучасних економічних умовах, зважаючи на загрози, що супроводжують розвиток вітчизняної фінансової системи, можна віднести:

- розширення доступу до міжнародних фінансових ринків;
- зменшення залежності від експортно-імпоротної діяльності;
- покращення стану зовнішньої торгівлі, зменшення дефіциту платіжного балансу, зокрема рахунка поточних операцій;
- досягнення незалежності від зовнішніх кредиторів;
- мінімізацію впливу світових фінансових криз на фінансову систему держави;
- покращення інвестиційного клімату;
- підвищення рівня бюджетної дисципліни і збалансованості бюджетної системи;
- зменшення обсягу державного боргу;
- уникнення тінізації економіки;
- збільшення обсягів золотовалютних резервів;
- зменшення рівня доларизації економіки;
- стабілізацію обмінного курсу національної валюти;
- активізацію розвитку фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку;
- підвищення рівня капіталізації фінансової системи [15].

Для реалізації більшості із наведених фінансових інтересів держави обов'язковою умовою є ефективне функціонування вітчизняного фінансового ринку, чого неможливо досягти без активної та дієвої роботи фінансових установ.

Так, доступ до міжнародних фінансових ринків здійснюється при залученні фінансових посередників, зокрема державних та комерційних банків; досягнути незалежності від зовнішніх кредиторів також не видається можливим без існування стабільної та стійкої національної банківської системи і наявності достатньої кількості вітчизняних кредитних інституцій. Мінімізувати негативні впливи кризових явищ та компенсувати їх наслідки для суб'єктів господарювання можна шляхом побудови ефективного страхового сегменту фінансового ринку, а також через механізми використання фінансових послуг, наприклад, хеджування, на наданні яких спеціалізуються фінансові установи. Покращення інвестиційного клімату стане можливим за умови забезпечення ділової репутації та прозорості діяльності не лише бізнес-структур, які мають потребу у інвестиційних ресурсах, але і фінансових інституцій, що опосередковують процеси надходження коштів від інвесторів до реципієнтів. Крім того, для отримання фінансових інвестицій велике значення має розвиток фондового ринку, найбільш активними учасниками та елементами інфраструктури якого знову ж таки виступають фінансові установи. У процесі стабілізації курсу національної валюти із врахуванням не досить активної позиції Національного банку України щодо контролю валютних операцій усе більшу роль відіграють комерційні банки та їх дії і наміри стосовно продажу і придбання валютних цінностей. І як лідируючі на фінансових ринках інституції, комерційні банки здатні забезпечити належний рівень капіталізації вітчизняної фінансової системи. Отже, роль фінансових установ у процесі реалізації державних фінансових інтересів є незаперечною. Але позитивного результату від їх діяльності у цьому процесі варто очікувати лише у тому випадку, якщо фінансові установи функціонуватимуть ефективно, тобто демонструватимуть фінансову стійкість, рентабельність, високий рівень ділової репутації, тощо. А це у свою чергу можливо лише за умови підтримки ними належного рівня власної економічної безпеки, що дозволить їм перебувати у стані захищеності від негативного впливу різного роду ризиків та загроз, кількість яких з огляду на сучасний стан економіки України, постійно зростає.

15 серпня 2012 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, у якій визначено загрози, що стають на заваді реалізації фінансових інтересів суспільства, а також напрями державної політики, які мають сприяти їх досягненню. Цим документом систематизовано складові національної безпеки у фінансовій сфері та запропоновано такий їх перелік: безпека у бюджетній сфері, безпека у сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору, безпека у податковій сфері, безпека у сфері фі-

нансів реального сектору економіки, безпека у банківській сфері, безпека у сфері функціонування валютного ринку, безпека у сфері функціонування фондового ринку, безпека у сфері небанківського фінансового сектора [15]. Діяльність вітчизняних фінансових установ безпосередньо пов'язана із усіма без винятку названими елементами фінансової системи, що означає ймовірність впливу на них всіх перерахованих категорій загроз. Отже, економічна безпека фінансових установ підпадає під вплив ризиків, що є характерними для фінансової безпеки держави. Таким чином, місце економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України нерозривно пов'язане із її фінансовою складовою, та її забезпечення має бути визнане одним із важливих завдань на державному рівні.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; органи і підрозділи цивільного захисту; громадяни України, об'єднання громадян [14]. Колектив дослідників, до якого увійшли О.І. Барановський, Ю.О. Блащук, М.І. Пузяк, Л.В. Новошинська, О.О. Резнікова, О.В. Романченко, Ф.Ф. Стасюк, В.В. Фещенко, пропонують до суб'єктів забезпечення фінансової безпеки держави включати фінансових агентів. Фінансовим агентом є учасник фінансових відносин, який в міру своїх законних повноважень та функцій бере участь у фінансових відносинах в межах країни. До фінансових агентів належать:

- 1) державні установи, які виконують функції управління фінансовою системою та її окремими ланками, а також функції нагляду;
- 2) фінансові установи, які безпосередньо беруть участь у формуванні фінансових потоків та фінансової практики в межах країни;
- 3) приватні особи, які виступають контрагентами фінансових установ та держави в процесах формування фінансових потоків.

Отже, фінансові установи пропонується внести до переліку суб'єктів забезпечення фінансової безпеки держави, що ще раз підкреслює їх важливе місце у національній безпеці країни.

До державних установ, які виконують функції нагляду та регулювання діяльності на фінансових ринках, а отже, можуть вважатися суб'єктами забезпечення економічної безпеки фінансових установ, належать:

- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;

- Рахункова палата України;
- Національний банк України;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Державна фіскальна служба України;
- Державна казначейська служба України;
- Фонд державного майна України;
- Антимонопольний комітет України;
- Державна служба фінансового моніторингу України;
- інші державні установи [16].

Порівнюючи даний перелік із визначеним законодавством України списком суб'єктів забезпечення національної безпеки, можна встановити, що він є набагато ширшим. Тому у перспективі вважаємо за необхідне на рівні нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки держави як складової її економічної та національної безпеки додати зазначені органи до числа суб'єктів – гарантів безпеки країни.

Досліджуючи підсистему фінансової безпеки держави, стан якої безпосередньо пов'язаний із функціонуванням фінансових установ, доцільно звернутися до наукових здобутків науковців І.О. Ревак та В.Ю. Прокопенко, які зазначають, що суб'єктами фінансової безпеки є установи фінансово-кредитної сфери, зокрема НБУ, комерційні банки, страхові компанії, фондові біржі, кредитні спілки, інвестиційні фонди та компанії, довірчі товариства та ін. [17], тобто фінансові установи. Водночас, як уже було встановлено у наведених вище матеріалах, у нормативно-правових документах з питань забезпечення національної безпеки України, роль та місце економічної безпеки фінансових установ у підтримці її рівня чітко не встановлюється. Через це у різноманітних державних програмах, концепціях та стратегіях відсутні напрями забезпечення економічної безпеки фінансових установ або ж надаються пропозиції лише щодо захисту від небезпек та загроз окремих їх видів, наприклад, комерційних банків або страхових компаній, тоді як перелік фінансових установ згідно законодавства України є набагато ширшим. Тому пропонуємо до нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері забезпечення національної та економічної безпеки України, внести фінансові установи та їх економічну безпеку як один із об'єктів захисту, а у Стратегіях розвитку України, які у подальшому будуть розроблятися урядом, передбачати інтереси фінансових установ з метою формування напрямів державної політики щодо їх реалізації та визначати загрози економічній безпеці фінансових установ як такі, що потребують державного втручання для їх мінімізації.

Перші кроки у цьому напрямі уже зроблено. Так, оскільки нині перед Україною постає нагальне завдання створення адекватної сучасним вимогам системи попередження про набли-

ження стану фінансової небезпеки, розроблення системи заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки держави, зокрема в кризових умовах, Президент України Петро Порошенко своїм указом № 170/2015 створив Раду з фінансової стабільності з метою виявлення та мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави. Її мета – забезпечення своєчасного виявлення і мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави. Рада утворюється у складі голови Нацбанку, міністра фінансів, голови Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, голови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, директора-розпорядника Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, заступника голови Нацбанку, визначеного головою НБУ, заступника міністра фінансів, визначеного міністром фінансів, які беруть участь у її роботі на громадських засадах [18]. Створення такого органу, безперечно, відповідає вимогам часу та матиме позитивний вплив на стан економічної безпеки фінансових установ.

Отже, ідентифікація місця економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України дозволила встановити, що економічна безпека фінансових установ повинна вважатись елементом фінансової безпеки держави, яка у свою чергу є підсистемою економічної безпеки країни – однієї зі складових її національної безпеки.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження, присвячене ідентифікації місця економічної безпеки фінансових установ у структурі системи забезпечення національної безпеки України, дало змогу зробити такі висновки.

1. Під системою забезпечення національної безпеки України розуміють організовану державою сукупність суб'єктів (державних органів, громадських організацій, посадових осіб, громадян та їх спілок), об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють свою діяльність у цій сфері у відповідності до визначених у законодавстві України функцій, механізмів їх виконання. Таким чином, національна безпека держави пов'язана із успішною реалізацією національних інтересів, у тому числі і тих, що формуються у фінансовій сфері. Аналіз фінансових інтересів України дозволив становити, що досягнення більшості з них пов'язане з ефективним функціонуванням фінансових установ, а тому забезпечення їх економічної безпеки повинно бути серед сучасних національних пріоритетів.

2. Економічна безпека фінансових установ повинна вважатись елементом фінансової безпеки держави, яка у свою чергу є підсистемою економічної безпеки країни – однієї зі складових її національної безпеки. Фінансові установи пропонується внести до переліку

суб'єктів забезпечення фінансової безпеки держави. Крім того, до переліку суб'єктів забезпечення національної безпеки варто долучити регуляторів фінансового ринку, що контролюють діяльність фінансових установ, а саме Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, та ряд інших інституцій. Також рекомендується до нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері забезпечення національної та економічної безпеки України, внести фінансові установи та їх економічну безпеку як один із об'єктів захисту, а у Стратегіях розвитку України, які надалі будуть розроблятися урядом, передбачати інтереси фінансових установ з метою формування напрямів державної політики щодо їх реалізації та визначати загрози економічній безпеці фінансових установ як такі, що потребують державного втручання для їх мінімізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія / (передмова акад. НАН України С.І. Пирожкова). – К.: НІПМБ, 2004. – 117 с.
3. Архирейська Н.В. Основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України / Н.В. Архирейська // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2012. – № 1. – С. 83-87.
4. Нечипорук Л.В. Посилення загроз фінансовій безпеці держави в умовах фінансової глобалізації / Л.В. Нечипорук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 281-298.
5. Петрушевська В.В. Фінансова безпека держави: класифікація загроз та формування захисних механізмів / В.В. Петрушевська // Економічний форум. – 2013. – № 4. – С. 218-226.
6. Ткаленко С. Фінансова безпека держави в умовах посилення глобалізаційних процесів / С. Ткаленко // Міжнародна економічна політика. – 2013. – Вип. 1. – С. 101-122.
7. Мещеряков А.А. Проблеми розвитку фондового ринку та шляхи їх розв'язання в контексті забезпечення фінансової безпеки України / А.А. Мещеряков, С.В. Сопотян // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2012. – № 1. – С. 71-75.
8. Паєнтко Т.В. Безпека фондового ринку в контексті зміцнення фінансової безпеки держави / Т.В. Паєнтко, М.В. Поплавська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 215-221.
9. Сидоренко П.О. Безпека фондового ринку в системі фінансової безпеки держави / П.О. Сидоренко // Інтелект XXI. – 2014. – № 2. – С. 94-103.
10. Костирко Р.О. Фінансова безпека держави і фінансова спроможність підприємств: аналіз сучасного стану та взаємозв'язку / Р.О. Костирко, Н.В. Темнікова // Фінанси України. – 2013. – № 4. – С. 117-125.

11. Горалько О.В. Фінансова безпека банків у системі забезпечення фінансової безпеки держави / О.В. Горалько // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. – 2011. – Вип. 2. – С. 328-337.
12. Дубина М.В. Концептуальні засади зміцнення фінансово-економічної безпеки держави через активізацію діяльності системи парабанківських посередників / М.В. Дубина // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 3. – С. 188-196.
13. Сунгуровський М. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки України [Електронний ресурс] / М. Сунгуровський. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=111.
14. Про основи національної безпеки України: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
15. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.
16. Проект Концепції фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / Барановський О.І., Блащук Ю.О., Пузяк М.І., Новошинська Л.В., Резнікова О.О., Романченко О.В., Стасюк Ф.Ф., Фещенко В.В. – Режим доступу: www.ufin.com.ua/konceptia/008.doc.
17. Ревак І.О. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки держави / І.О. Ревак, В.Ю. Прокопенко // Системи обробки інформації. – 2010. – Вип. 3. – С. 152-154.
18. Президент України створив Раду з фінансової стабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pressreader.com/ukraine/ukraine-business-review/20150427/281543699472601/TextView>.